

NAGYBÖJT * A megváltás ünnepe

NAGYBÖJT, a megváltás ünnepeinek közelebbi előkészülete

1. A nagyböjt szelleme:

«Itt van számunkra a bűnbánat ideje, hogy bűneinkért vezekeljünk és így lelkünket megmentsük», mondja az Egyház a zsolozsmában.

Szent Benedek, aki Regulájában az ősegyház szellemét őrzi meg számunkra, azt mondja:

«Bár a keresztény ember egész életének folytonos nagyböjtnek kellene lennie, mégis legalább ezeknek a szent napoknak a megtartásában tanúsítsunk teljes buzgóságot, hogy a többi idő hanyagságait helyrehozzuk.

» Hogy ezt a két tanácsot követhessük, meg kell ismernünk a nagyböjt lelkét, erre pedig két dolog segít: elmélkednünk kell a liturgiának a természet életével való kapcsolatáról, és ismernünk kell a történetét.

A természetben most folyik a tél és a tavasz közti küzdelem, de már a hó és a jég elmúltak, már új csirák rügyeznek, új virágok fakadnak.

A liturgiában is lelki tavasz van, tart még a közöny tele és a bűn sötétsége, de bontakozik az új élet is.

A kegyelem kipattantja a lélekcsirákat és bontakoznak az új, a szebb élet mennyek számára nyíló virágai.

A «vita nuova», melyről Dante énekel, ez a tavasz ígérete a természetben és a lélekben, és ennek az új életnek a szolgálatában áll a liturgia.

A nagyböjt először a hívők számára volt a lelki megújulás ideje. Azt mondhatnók, ez volt a hívők negyvennapos lelkigyakorlata, ezért a liturgia szellemében cselekszünk, ha a nagyböjt idején lelkigyakorlatot tartunk (még pedig, ha lehet, zárt lelkigyakorlatot).

De azután a liturgia a bűnösök számára is új életet jelent, a vezeklés útján újra beoltódhatnak ezek a bűn által elszakított és elszáradt ágak a régi tőbe, a mi Urunk Jézus Krisztusba, hogy az Ő életereje keringjen bennük is.

Végül az újonnan jöttek, a most megtértek számára is az új életre való előkészület, amely új élet a keresztségben kezdődik az örökkévalóság számára.

Amit a liturgia és a természet közti elmélkedés mutat, azt bizonyítja a történelmi fejlődés is.

2. A nagyböjt régen:

A nagyböjt kialakulásában több fokozatot látunk:

a.) A böjt maga fejlődött ki legelőször.

Szent Iréneusz püspök (†202) értesítése szerint a második században a húsvéti böjt csak egy vagy két napig tartott, Nagypénteken és Nagyszombaton, mikor az Isteni Vőlegényt kiszakították övéi közül, s azok utána szomorkodtak.

A harmadik századból való feliratok szerint (például Szent Ipoly püspök szobrán levő felirat szerint a lateráni múzeumban) már kb. két hétig tartott a böjt.

A negyedik században már majdnem általános volt a «quadragesima», a negyven napos böjt.

Ez a mai első böjti vasárnapal kezdődött, de mivel vasárnap nem böjtöltek, ezért tulajdonképpen csak 36 napon át tartott.

Valószínű Nagy Szent Gergely pápa csatolta még ide a Hamvazószerdától vasárnapig terjedő négy napot, hogy teljes legyen a negyven nap, amint az Úr Jézus is negyven napig böjtölt.

b.) Amikor Európa népei még jórészt pogányok voltak,

akkor ez a negyven nap arra szolgált, hogy a katekumeneket, a keresztségre kijelölt hittanulókat előkészítsék a szent keresztség felvételére, melyet Húsvét vigíliáján, azaz Nagyszombat éjszakáján szolgáltattak ki.

Ez Rómában a IV. és V. században virágzott, de Európa többi országaiban a VII. századig tartott.

Ez az oktatás különféle vizsgákkal és szertartásokkal járt, amelyek a mai miseszövegekben is megtalálhatók.

c.) A kora középkorban még egy másik komoly szertartás is járult a nagyböjthöz: a nyilvános bűnösök vezeklése.

Ez nagyböjt elején kezdődött, amikor a vezeklők elhagyták a közösséget és nagycsütörtökön fejeződött be az ünnepélyes visszafogadással.

Ez a szokás körülbelül a XII. századig volt szokásban.

Ma is megvan a nyoma a hamvazásban és a nagycsütörtöki szertartásban.

d.) A vezeklőkre és a hittanulókra való tekintettel,

nagyböjt alatt Rómában minden nap volt stáció. Ezek határozott befolyással voltak a mai miseszövegekre. Nagyböjt idején különösen figyeljünk erre. Rómának azt a helyet kellene elfoglalnia a katolikus hívők lelkivilágában, minőt Jeruzsálem foglalt el a hithű ószövetségi zsidóság lelkében. A megértett és átélt liturgia hathatósan hozzásegít, hogy igazán «római» katolikusok lehessünk és lélekben egyesülhessünk legalább a stációs napokon a Szentatyával és a köréje sereglő római hívőkkel.

e.) Az Úr Jézus szenvedése az első négy hétben még nem domborodott ki a liturgiában, csak az utolsó kettőben. Az első négy hét azonban már lelkileg arra készített elő, hogy a szenvedés hetén és a nagyhéten teljesen együttérző lélekkel vegyünk részt az Úr Jézus keresztjében. A későbbi középkor áhítata inkább a liturgián kívüli ájtatosságokat teremtette meg, aminő a keresztúti ájtatosság. A liturgiában a szenvedésről szóló votív-misék és a Fájdalmas Szűz ünnepe tanúsítja a középkor áhítatát. A keresztény ókor nem a szenvedő Emberfiát szemlélte elsősorban, hanem a kereszt által győzelmes és megdicsőült királyunkat. Ezért az utolsó történelmi motívum:

f.) a húsvét misztériuma,

a halál és az élet csodálatos megjelenítése előreveti diadalmas lényét, és át- meg átszövi a nagyböjt miséit is a megváltott nemzedék misztériumos lelkülete.

Erről nem szabad megfeledkeznünk, ha a most következő miséket igazán meg akarjuk érteni.

Ezen hat motívum közül domborodik ki valamelyik mindegyik szentmisében, hogy azután ezeknek az összetétele adja meg azt a lelkületet, amely keresztény őseink lelkivilágát oly széppé tette.

3. A nagyböjt ma: Napjainkban, amikor már nincsenek sem vezeklők, sem a keresztségre készülő hittanulók, a Húsvét előtti idő minden keresztény ember számára az élet megújításának ideje az Úr Jézus szellemében. Krisztussal keresztre kell feszítenünk bűneinket őszinte bánattal és elégtétellel (húsvéti gyónás) és a dicsőségesen győzedelmes királyunkkal fel kell támadnunk a bűn sírjából (húsvéti szentáldozás). Ennek a fenséges célnak elérésére három eszközünk van: a böjt, az imádság és az alamizsna.

A böjt kettőt foglal magában:

a.) Az egyik a testi böjt.

Ez valamikor igen szigorú volt, de az Egyház az idők folyamán igen enyhítette.

Ma nálunk a következő böjti rend áll fenn:

I. Szigorú böjti napok, vagyis amelyeken húsfélét nem eszünk, és napjában csak egyszer lakunk jól, a következők: Hamvázószerdá; a nagyböjt minden péntekje; a kántorböjtek péntekje; Nagyszombaton délig; Karácsony, Pünkösd és Nagyboldogasszony vigíliája.

II. Enyhített böjti napok, vagyis amelyeken kétszer szabad ugyan húst enni, de csak egyszer lakunk jól: a nagyböjt többi napjai (a nagyböjt vasárnapjain többszöri jóllakás és húsevés mindenkinek meg van engedve); a kántorböjti szerdák és szombatok; Mindenszentek vigíliája.

III. Megtartóztatási napok, vagyis amelyeken csupán a húsételek élvezetétől tartózkodunk: az évnek minden péntekje.

Kivételes felmentvényben részesülnek a tilalom alól:

1. Az összes hívek, valahányszor valamely parancsolt ünnepnap megtartóztatási napra esik a nagyböjti időn kívül.
2. Egyes községek, midőn búcsúnapi vagy országos vásár megtartóztatási napra esik.
3. Egyes személyek, például úton levők, gyári munkások.

Megjegyzés: A böjti napokon bárminemű zsiradék használata meg van engedve.

Nagyszombat délben megszűnik a nagyböjt.

Önmegtartóztatásra kötelezett minden keresztény katolikus, ha értelmét használni tudja, vagyis a jót a rossztól meg tudja különböztetni, vagyis körülbelül a 7-ik életévtől kezdve.

Böjtre azonban csak az kötelezett, aki a 21-ik életévét betöltötte és 60-ik életévét még meg nem kezdte.

A böjtből követjük az Úr és a szentek példáját.

A böjt továbbá az Egyház és parancsa iránti alázatos tisztelet gyakorlása.

A böjtből ezen kívül a bűnből való feltámadást is megünnepeljük, mert a böjt a leghatásosabb vezeklés és elégtétel bűneinkért.

«Böjt nélkül hiúság és értéktelen a bánat.» (Szent Basilius)

«Böjtöléssel könnyebben távol tudjuk tartani magunkat a bűntől», és «Sanyargatom a testemet és a lélek szolgálatába állítom.» (Szent Pál)

«A böjtölés tisztítja a szívet, megvilágítja az értelmet, erősíti az akaratot, gyöngíti az érzékiséget, megfékezi a vágyakat, a szenvedélyek fáklyáit eloltja és meggyújtja a tisztaság világosságát» – mondja Szent Ágoston.

A testi böjt azonban a negyvennapos programnak csak egyik fele. A másik a lélek böjtje: meg kell fékezni bensónket, rendetlen hajlamainkat, a világi szórakozásokat is.

(Zajos menyegzőt nem enged az Egyház tartani és még a templomi szertartás is csak az egyszerűbb lehet).

Így mondja Szent Benedek: «Vonjunk meg magunktól valamit nemcsak ételben, italban, hanem álomban, könnyelmű beszélgetésben, vidám tréfákban.»

Így mondja az Egyház himnusza is:

Utamur ergo parcius Verbis, cibis et potibus, Somno, locis. Et arctius Perstemus in custodia.

– Élünk tehát mérsékeltbben Szóval, étellel, itallal, Álommal, tréfával.

És fegyelmezettebben Állunk önmagunk megőrzésére.

Még inkább pozitív lesz a böjt a másik lelki gyakorlattal:

b.) Az imádsággal.

«Akkor tartjuk meg méltóan a böjtöt – mondja Szent Benedek –, ha könnyeink közt imádkozunk, szent olvasmányokkal foglalkozunk és a szívbeli töredelmet keltjük fel magunkban.»

Azért, ha lehet, most igazán naponként vegyünk részt a szentmisén, hiszen az Egyház is minden napra külön miseszöveget ad.

A böjti ájtatosságokat (Miserere ájtatosság, keresztút, bűnbánati zsoltárok, böjti szentbeszéd, lelki gyakorlat) gyakoroljuk.

És kövessük Szent Benedek tanácsát: válasszunk ki nagyböjtre egy szent könyvet és olvassuk azt végig.

c.) Az alamizsnálkodás a harmadik nagyböjti lelki gyakorlat.

Mennyire elfeledkeznek erről ma a katolikusok is. Bűneink eltörlése és az értük való elégtétel nagyböjtből a célunk, és őseink jól tudták, hogy ennek egyik eszköze az alamizsna.

Már Szent Kelemen pápa írja:

«Jó az alamizsna, mint a bűnök levezeklése. Jobb a böjt a pusztai imádságnál, de az alamizsna mindkettőnél jobb.

A szeretet (ha az alamizsnálkodó és tevékeny) befödi a bűnök sokaságát.» (1 Pét 4,8) «Boldog, aki ezekben tökéletes, mert az alamizsna elveszi a bűnöket.» (Ad Cor. 11,16,4)

Ez a vélekedés a Szentírásra támaszkodik, mert ott olvasható:

«Az alamizsna megszabadít minden bűntől és a haláltól, és nem engedi, hogy a lélek a sötétség honába kerüljön.»

(Tób 4,11) Krisztus Urunk is azt tanítja az Újszövetségben, hogy egy pohár víz és egy falat kenyér, a legkisebb alamizsna már az Úr választottjai közé segít.

Természetesen alamizsnán értjük a keresztény caritas minden megnyilatkozását, az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit mind.

4. Liturgikus utasítások:

A böjtbevezetőben említett liturgikus szokások (az Alleluja, a Glória elmaradása; a lila egyházi szín viselése; a Tractus éneklése) folytatódnak a nagyböjtből is, sőt fokozatosan erősödnek, míg Nagypénteken tetőpontjukat érik el.

Az oltár díszítése is részben vagy egészen elmarad.

Hétfőn, szerdán és pénteken a graduale után felhangzik a tractus, mely tele van böjti szellemmel, és utolsó szavainál bűnbánóan térdet hajtunk.

A hétköznapi misében a postcommunio után következik még egy imádság a nép fölött, amely előtt a diakónus felszólítja a híveket, hogy alázatosan hajtsák meg a fejüket. Minden ruhának a színe viola.

Ezen kívül az oltárképet is eltakarják sok helyen egy nagy lepellel, melynek egyetlen díszé Krisztus keresztje.

A nagyböjt történetéből (részlet) * A nyilvános vezeklésről:

a.) Vezeklés az ősegyházban

A keresztény ókorban a XII. és XIII. századig a bűnösök, akik a szentgyónásban bizonyos nagy bűnökkel vádolták magukat, a gyóntatójuktól a vezeklő könyvek utasításai szerint, nyilvános beismerésre vagy nyilvános vezeklésre is köteleztettek.

Ez az ünnepélyes vezeklés szabályai szerint történt.

Nyilvános vezeklést az ősegyházban három úgynevezett főbűnért kellett tartani: bálványimádásért, gyilkosságért és erkölcstelenségért.

Későbbi századokban a varázslásért, jóslásért, hitszegésért, törvény előtti hamis tanúságért, rablásért, gyújtogatásért, uzsoráért, nőrablásért és törvénytelen házasságért is nyilvánosan kellett vezekelni.

Az ünnepélyes vezeklés Hamvazószerdától Nagycsütörtökig tartott.

Az enyhítésben a püspök döntött.

E történelmi ismeretek szolgálnak a legjobb magyarázattal a liturgikus szövegek igazi megértéséhez.

b.) A vezeklés szertartásai

A nyilvános vezeklőket külsőleg a nyilvános bűnbánati viselet is megjelölte.

Hajukat lenyírták, nem mehettek kocsin vagy lovon, nem kereskedhettek és nem katonáskodhattak.

Nem vehettek részt vendégségben és más megengedett élvezetekben.

Böjtölniük kellett, búcsújárásokat és önsanyargatásokat kellett magukra vállalniok, és néha mindezt heteken, hónapokon, sőt éveken át.

A nagyböjt hétfőin, szerdáin és pénteken különösen kellett böjtölniük.

Aki vonakodott a nyilvános vezeklésen részt venni, azt egyházi büntetésekkel kényszerítették, vagy akár világi törvényekkel is.

Néha a püspök részben vagy egészben elengedhette ezeket az egyházi vezekléseket az imádságok, vagy az egyházi vagy akár a közjó érdekében tett jócselekedetek jutalmául, hogy a hívők buzgóságát és áldozatkészségét ezzel is fejlessze. (Enyhítés vagy búcsú)

Mindenesetre eredményesebben tették jobb emberekké a bűnösöket ezek a nyilvános vezeklések, mint később és most a börtönök és a fegyházak.

*

Forras: * Szunyogh Xaver: Missálé * Magyar-Latin Missálé az év minden napjára * p:187